

Олександр Анатолійович ІВАХНЕНКО,
кандидат юридичних наук
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

Олександр В'ячеславович НОВИКОВ,
кандидат юридичних наук
(Відокремлений підрозділ Хелп-Хільфе цур
Зельбстхільфе Е.Ф. в Україні, м. Київ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ

Стаття присвячена правовому регулюванню повноважень органів влади і місцевого самоврядування щодо надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям. Досліджено особливості взаємодії між воєнізованими органами влади у сфері надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям. Проаналізовано законодавство, яке закріплює повноваження міністерств і служб у сфері медичного забезпечення військовослужбовців. Зроблено висновок, що правове регулювання надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям – це закріплення у законодавчих і підзаконних актах норм права, які визначають повноваження органів влади щодо управління реабілітаційними закладами та встановлюють стандарти надання реабілітаційних послуг. Вказано, що завдання із забезпечення проведення державної політики в реабілітаційній галузі покладені на Кабінет Міністрів України. Зазначено, що значний обсяг повноважень у сфері правового регулювання реабілітаційної допомоги має

Міністерство охорони здоров'я України, а саме: затвердження нормативно-правових актів з реабілітації у сфері охорони здоров'я, впровадження протоколів надання реабілітаційної допомоги, затвердження переліку дозволених до застосування методів реабілітації. Визначено роль органів місцевого самоврядування у наданні реабілітаційних послуг військовослужбовцям.

Наголошено, що Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Державна служба з надзвичайних ситуацій України, інші воєнізовані органи влади мають у своєму підпорядкуванні реабілітаційні заклади, в яких можуть надаватися реабілітаційні послуги військовослужбовцям. Встановлено, що порядок взаємодії між воєнізованими органами влади у сфері надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям закріплено у підзаконні актах.

Висловлено пропозиції щодо вдосконалення правових засад взаємодії Міністерства охорони здоров'я України та воєнізованих органів влади у процесі надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям.

Ключові слова: *реабілітаційна допомога, військовослужбовці, реабілітаційний заклад, орган влади, реабілітаційні послуги, охорона здоров'я, фізична реабілітація, медичне забезпечення військовослужбовців, повноваження.*

Постановка проблеми. Надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям є важливою умовою для відновлення їх боєздатності. Різні органи влади мають певні повноваження щодо надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям у підпорядкованих реабілітаційних закладах. Належне правове регулювання взаємодії між різними органами влади у процесі надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям є запорукою ефективного відновлення їх боєздатності. Саме тому вивчення повноважень органів влади і місцевого самоврядування щодо надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям є актуальним.

Проблеми правового регулювання надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям розглянуто у працях дослідників у сфері державного управління, медицини, педагогіки та юриспруденції. Медичні та психологічні аспекти реабілітації військовослужбовців відображені у працях С. В. Трачука, В. В. Хмари, Р. В. Підлетьчука, С. М. Сиротюка, а також В. М. Якимця, В. П. Печиборща, В. В. Вороненка. Питання державного управління у сфері медичної реабілітації розглянуто в статті С. Г. Богданова. Водночас перелічені автори не досліджують правові засади надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям. Окремі проблеми правового регулювання надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям висвітлені в дослідженнях А. В. Баска, А. О. Собакаря, С. М. Миронюка, В. І. Теремецького, О. В. Батрин, Н. А. Литвин та І. В. Кочугур. Однак у публікаціях зазначених вчених питання повноважень органів влади не були предметом окремого наукового дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні повноважень різних органів влади у сфері надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям та розробці пропозицій щодо вдосконалення порядку надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям.

Виклад основного матеріалу. Правові засади надання реабілітаційної допомоги у закладах охорони здоров'я та реабілітаційних закладах України закріплені в Законі України «Основи законодавства про охорону здоров'я» (далі – Основи) та Законі України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» (далі – Закон № 1053-IX). Зокрема, в абз. 23 ч. 1 ст. 23 Основ визначено реабілітаційну допомогу в сфері охорони здоров'я (далі – реабілітаційна допомога) як діяльність фахівців з реабілітації у сфері охорони здоров'я, що передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію функціонування осіб, які зазнають або можуть зазнати обмеження повсякденного функціонування у їхньому середовищі¹. У ст.ст. 11–13 Закону № 1053-IX перелічено види реабілітаційних закладів, закріплено повноваження Кабінету Міністрів України щодо забезпечення проведення державної політики в реабілітаційній галузі. Передбачено, що реабілітаційні заклади можуть створюватися в різних організаційно-правових формах та ґрунтуватися на різних формах власності. Вказано на можливість існування реабілітаційних відділень у складі закладів охорони здоров'я та санаторно-курортних закладів². Таким чином, в Україні встановлені правові засади діяльності реабілітаційних закладів різних форм власності і підпорядкування, які надають реабілітаційні послуги.

Виключне значення реабілітаційної допомоги для відновлення здатності військовослужбовців виконувати службово-бойові завдання підкреслюється багатьма науковцями. Зокрема, С. В. Трачук стверджує, що застосування фізичної реабілітації у військовослужбовців дозволяє відновити функціональний стан організму, нормалізувати емоційно-вольову та моральну сфери особистості³. В. М. Якимець наголошує, що в умовах ведення широкомасштабної війни надзвичайно актуальним питанням є повернення в стрій підготовлених воїнів, які адаптовані до ведення бойових дій, що передбачає здійснення повноцінних заходів реабілітації після поранення⁴. Враховуючи висловлені думки, можна стверджувати, що надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям потребує належного правового регулювання.

¹ Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.09.2024).

² Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата звернення: 10.09.2024).

³ Трачук С. В., Хмара В. В., Підлетьчук Р. В., Сиротюк С. М. Проблеми реабілітації та відновлення військовослужбовців за особливих умов. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2024. № 4 (174). С. 168.

⁴ Якимець В. М., Печиборщ В. П., Вороненко В. В. та ін. Гарантована психологічна допомога та реабілітація військовослужбовців – складова національної безпеки. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я*. 2022. № 3 (93). С. 46.

Правові засади отримання реабілітаційної допомоги саме військовослужбовцями встановлені у ст. 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII). Норми цього Закону передбачають можливість одержання військовослужбовцями медико-психологічної реабілітації в українських закладах охорони здоров'я та за кордоном. Також встановлено, що військовослужбовці можуть проходити реабілітацію у закладах охорони здоров'я України всіх форм власності та підпорядкування¹. Наведені норми права встановлюють лише загальні засади доступу військовослужбовців до реабілітаційної допомоги у реабілітаційних закладах. Водночас більш детальна регламентація повноважень органів виконавчої влади у сфері реабілітаційної допомоги здійснюється підзаконними актами.

С. Г. Богданов наголошує, що державний механізм організації системи медичної реабілітації охоплює повноваження багатьох органів влади, які мають у своєму підпорядкуванні реабілітаційні заклади та заклади охорони здоров'я з реабілітаційними відділеннями². Погоджуючись із наведеним визначенням, можна стверджувати, що правове регулювання надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям – це закріплення у законодавчих і підзаконних актах норм права, які визначають повноваження органів влади щодо управління реабілітаційними закладами та встановлення стандартів надання реабілітаційних послуг.

Повноваження і завдання Міністерства оборони України (далі – Міноборони) передбачені відповідним положенням, яке затверджено урядом України. Згідно з пп. 90 п. 4 Положення про Міноборони до завдань міністерства належить організація медичного забезпечення військовослужбовців, а також здійснення комплексу профілактичних, лікувальних, санаторно-курортних та реабілітаційних заходів, спрямованих на збереження здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України³. Отже, одним із завдань Міноборони є організація надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям.

Правові засади діяльності реабілітаційних закладів Міноборони визначено спеціальним наказом міністерства, яким затверджено Положення про організацію роботи санаторно-курортних закладів Збройних Сил України (далі – Положення про санаторні заклади). Відповідно до п. 1.2. Положення про санаторні заклади центри медичної реабілітації та санаторного лікування Міноборони забезпечують надання послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних, лікувальних ресурсів курортів. Згідно з п. 1.8

¹ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 10.09.2024).

² Богданов С. Г. Державний механізм організації системи медичної реабілітації в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. Випуск 16. С. 45.

³ Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text> (дата звернення: 10.09.2024).

Положення про санаторні заклади у структурі санаторно-курортних закладів створюються відділення медичної реабілітації. Реабілітаційні відділення повинні мати певну спеціалізацію залежно від характеру захворювань або травм військовослужбовців, які направляються на реабілітацію¹. Отже, у підпорядкуванні Міноборони створено систему реабілітаційних закладів відомчого підпорядкування, що можуть надавати оздоровчі послуги військовослужбовцям.

Зауважимо, що в абз. 12 ч. 1 ст. 11 Закону № 2011-XII встановлено можливість одержання реабілітаційних послуг військовослужбовцем у закладах охорони здоров'я різного підпорядкування². Значні повноваження у сфері охорони здоров'я має Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України). Згідно з пп. 18 і 19 п. 4 Положення про МОЗ України міністерство утворює заклади охорони здоров'я, затверджує їх статuti, виконує функції з управління закладами охорони здоров'я державної форми власності³. Серед Переліку закладів охорони здоров'я, затвердженого МОЗ України, передбачені такі заклади, як медичні реабілітаційні центри. Вони мають статус лікувально-профілактичних закладів, які призначені для надання допомоги з декількох лікарських спеціальностей та проведення медико-психологічної реабілітації⁴. Таким чином, у багатьох випадках військовослужбовці можуть бути направлені для отримання реабілітаційної допомоги саме до державних закладів охорони здоров'я або реабілітаційних закладів, які підпорядковані МОЗ України.

Варто звернути увагу на те, що згідно зі ст. 14 Закону № 1053-IX МОЗ України здійснює безпосереднє керівництво діяльністю з реабілітації у сфері охорони здоров'я, а також сприяє розвитку в Україні сучасної системи реабілітації. Окрім того, до повноважень МОЗ України належить затвердження нормативно-правових актів з реабілітації у сфері охорони здоров'я, впровадження протоколів надання реабілітаційної допомоги в Україні. МОЗ України здійснює моніторинг та оцінку якості проведення реабілітації у сфері охорони здоров'я в реабілітаційних закладах, відділеннях і підрозділах⁵. Згідно з пп. 10 п. 4 Положення про МОЗ України

¹ Про затвердження Положення про організацію роботи санаторно-курортних закладів Збройних Сил України : наказ Міністерства оборони України від 23.02.2014 № 411. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0995-14#Text> (дата звернення: 10.09.2024)

² Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 10.09.2024).

³ Положення про Міністерство охорони здоров'я України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 967. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-п> (дата звернення: 10.09.2024).

⁴ Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських посад, посад фармацевтів, посад фахівців з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедичною освітою у закладах охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2002 № 385. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02п> (дата звернення: 10.09.2024).

⁵ Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата

до повноважень міністерства належить організація медичної реабілітації, затвердження переліку дозволених до застосування методів реабілітації, а також порядку медичної реабілітації. Міністерство інформує фахівців з реабілітації про зареєстровані лікарські засоби¹. Перелічені повноваження забезпечують надання якісних реабілітаційних послуг всім пацієнтам, в тому числі і військовослужбовцям, у закладах охорони здоров'я, підпорядкованих МОЗ України.

Необхідно наголосити, що різні міністерства мають у своєму підпорядкуванні заклади охорони здоров'я та реабілітаційні заклади. Серед завдань багатьох органів влади передбачені повноваження з організації надання реабілітаційної допомоги у підпорядкованих реабілітаційних закладах. Наприклад, серед завдань Міністерства у справах ветеранів України (далі – Мінветеранів України), закріплених у п. 3 Положення про Мінветеранів України, визначено формування і реалізацію державної політики у сфері психологічної реабілітації та санаторно-курортного лікування ветеранів. Відповідно до п. 4 Положення про Мінветеранів України до повноважень міністерства належить організація і здійснення комплексу реабілітаційних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я ветеранів, у закладах охорони здоров'я, що належать до сфери управління Мінветеранів. Міністерство повинно здійснювати контроль за якістю реабілітаційних послуг, які надаються у підпорядкованих йому закладах охорони здоров'я². Отже, ветерани війни, учасники бойових дій можуть бути направлені для проходження медичної реабілітації до реабілітаційних закладів, які перебувають у підпорядкуванні Мінветеранів України.

Вагоме значення для нашого дослідження має Порядок надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між воєнізованими формуваннями, затверджений постановою уряду України від 18 жовтня 1999 р. (далі – Порядок надання медичної допомоги). Згідно з п. 1 Порядку надання медичної допомоги лікувально-профілактична допомога військовослужбовцям Збройних Сил України може бути надана у військово-медичних закладах різних воєнізованих формувань: Держспецзв'язку, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, ДСНС, Служби зовнішньої розвідки, Служби безпеки України та інших. Наголосимо, що згідно з п. 4-1 Порядку надання медичної допомоги під час воєнного стану командир військового підрозділу може направляти військовослужбовців для надання медичної допомоги до військово-медичних закладів інших військових формувань³. Названий

звернення: 10.09.2024).

¹ Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 967. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-п> (дата звернення: 10.09.2024).

² Про затвердження Положення про Міністерство у справах ветеранів : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1175. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-п> (дата звернення: 10.09.2024).

³ Про затвердження Порядку надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями : постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.1999 № 1923. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL:

підзаконний акт створює правові підстави для одержання реабілітаційної допомоги військовослужбовцями у реабілітаційних закладах різного відомчого підпорядкування.

При цьому низка воєнізованих органів влади мають повноваження у сфері надання реабілітаційної допомоги. Зокрема, відповідно до пп. 50 п. 4 Положення про Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС України) до завдань міністерства належить розробка, організація і здійснення комплексу профілактичних, оздоровчих та реабілітаційних заходів, спрямованих на охорону і зміцнення здоров'я осіб, які відповідно до законодавства мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України¹. Згідно із пп. 33 п. 4 Положення про Державну службу з надзвичайних ситуацій України на службу покладені завдання щодо медико-психологічної реабілітації та санаторно-курортного лікування осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту². У ч. 5 ст. 20 Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» військовослужбовці цієї служби можуть проходити санаторно-курортну реабілітацію у закладах МО України, МВС України та інших воєнізованих формувань³. Враховуючи положення п. 1 і п. 4-1 Порядку надання медичної допомоги військовослужбовцям ЗС України можуть одержати реабілітаційну допомогу у закладах охорони здоров'я, реабілітаційних закладах та санаторно-курортних закладах різних воєнізованих органів влади.

Варто звернути увагу також і на повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я. Згідно з пп. 1 п. «а» ч. 1 ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до повноважень виконавчих органів міських рад належить управління закладами охорони здоров'я та оздоровчими закладами⁴. У структурі таких закладів можуть бути створені реабілітаційні відділення, в яких військовослужбовці можуть одержати реабілітаційні послуги. А. В. Баско та група дослідників наголошують, що в умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування повинні створити реабілітаційні відділення для військовослужбовців у багатьох комунальних закладах охорони здоров'я⁵.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1923-99-п> (дата звернення: 10.09.2024)

¹ Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п> (дата звернення: 10.09.2024)

² Про затвердження Положення про Державну службу з надзвичайних ситуацій України : постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п> (дата звернення: 10.09.2024)

³ Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15/find?text> (дата звернення: 10.09.2024)

⁴ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 20.05.1997 № 280/97-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-вр> (дата звернення: 10.09.2024)

⁵ Баско А. В., Собакарь А. О., Миронюк С. А. Методики реабілітації військовослужбовців, стан функціонування та розвитку реабілітаційних центрів як один із напрямів діяльності органів місцевого самоврядування. *Rehabilitation and recreation*. 2024. Том 18. № 1. С. 79.

Звичайно, забезпечення діяльності таких відділень багато в чому залежить від можливостей місцевих бюджетів.

Слід відзначити, що вирішальну роль у прийнятті рішення про направлення військовослужбовців до реабілітаційного закладу відіграють військово-лікарські комісії (далі – ВЛК). Згідно з п. п. 1.2, 1.3, 6.16 Положення про військово-лікарську експертизу за результатами медичного огляду ВЛК може винести постанову про потребу у наданні реабілітаційної допомоги військовослужбовцю у певному закладі охорони здоров'я України. До повноважень ВЛК належить визначення необхідності і умов застосування медико-соціальної реабілітації військовослужбовців¹. Таким чином, ВЛК відіграють вирішальну роль у направленні військовослужбовця до реабілітаційного закладу.

Варто наголосити, що відповідно до п. 6.13 Положення про військово-лікарську експертизу ВЛК може прийняти рішення про направлення військовослужбовця для одержання реабілітаційних послуг в іноземному закладі охорони здоров'я². Порядок направлення військовослужбовців, які постраждали у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року. Підзаконний акт передбачає, що відповідне рішення приймається за поданням головного лікаря закладу охорони здоров'я, де проходить лікування військовослужбовця. Направлення на лікування в іноземний заклад охорони здоров'я повинно бути узгоджено із Міноборони та МОЗ України. Остаточне рішення про лікування та реабілітацію військовослужбовця в іноземному закладі охорони здоров'я погоджується з Координаційним центром з надзвичайних ситуацій Європейської комісії³. Таким чином, за участю декількох органів влади може бути прийняте рішення про проходження медичної реабілітації військовослужбовцем в іноземному закладі охорони здоров'я або реабілітаційному закладі.

Наголосимо, що можливість надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям в іноземних закладах охорони здоров'я з'явилася саме у зв'язку із запровадженням воєнного стану та наданням міжнародної допомоги Україні. В.І. Теремецький та О.В. Батрин звертають увагу на те, що впродовж 2022–2023 років було прийнято низку законодавчих і підзаконних актів, які вдосконалили механізм доступу до реабілітаційної допомоги, розширено коло медичних працівників, які можуть надавати реабілітаційну допомогу, удосконалено механізм забезпечення

¹ Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України : наказ Міністерства оборони України від 14.08.2008 № 402. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-08#Text> (дата звернення: 10.09.2024)

² Там само.

³ Про затвердження Порядку направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон: постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 № 411. *Верховна Рада України. Законодавство України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2022-п> (дата звернення: 10.09.2024).

допоміжними засобами реабілітації¹. Отже, внаслідок запровадження воєнного стану в Україні відбувається вдосконалення законодавства, яке регулює надання реабілітаційної допомоги.

Н.А. Литвин наголошує, що під час антитерористичної операції було створено систему психологічної реабілітації військовослужбовців, розроблено необхідні нормативно-правові акти². Правові засади психологічної реабілітації військовослужбовців встановлені у відповідному Положенні, затвердженому спеціальним наказом Міністерства оборони у 2015 р. (далі – Положення про психологічну реабілітацію). Згідно з п.п. 1, 3 розділу III Положення про психологічну реабілітацію функції щодо здійснення психологічної реабілітації військовослужбовців покладаються на командирів військових частин, спеціалізовані робочі групи, які комплектуються фахівцями у галузі психології, і консультуються працівниками науково-дослідних установ Міністерства оборони. Відповідно до п.п. 1–4 розділу III Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовець може бути направлений до стаціонарних установ для проходження психологічної реабілітації³. Таким чином, в Україні створено нормативно-правову базу для психологічної реабілітації військовослужбовців.

Висновки. Правове регулювання надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям – це закріплення у законодавчих і підзаконних актах норм права, які визначають повноваження органів влади щодо управління реабілітаційними закладами та встановлюють стандарти надання реабілітаційних послуг. Повноваження у сфері правового регулювання надання реабілітаційної допомоги військовослужбовця мають такі органи влади:

1. Кабінет Міністрів України: забезпечення проведення державної політики в реабілітаційній галузі.
2. Міністерство охорони здоров'я України: затвердження нормативно-правових актів з реабілітації у сфері охорони здоров'я, впровадження протоколів надання реабілітаційної допомоги, утворення і управління реабілітаційними закладами державної форми власності, затвердження переліку дозволених до застосування методів реабілітації.

¹ Теремецький В. І., Батрин О. В., Івахненко О. А. Правові гарантії доступності медичної та реабілітаційної допомоги в період дії воєнного стану. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2024. Вип. 2 (15). С. 52.

² Литвин Н. А., Кочугур І. В. Нормативно-правове регулювання медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців внаслідок воєнних конфліктів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 239.

³ Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України, та Державної спеціальної служби транспорту, які брали участь в антитерористичній операції, здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службові (бойові) завдання в екстремальних умовах : наказ Міністерства оборони України від 09.12.2015 № 702. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16#top> (дата звернення: 10.09.2024).

3. Міністерство оборони України: направлення військовослужбовців для проходження реабілітації у заклади охорони здоров'я за рішенням військово-лікарських комісій, організація надання реабілітаційної допомоги в санаторно-курортних закладах, забезпечення діяльності системи психологічної реабілітації військовослужбовців.

4. Міністерство у справах ветеранів України, МВС України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Державна служба з надзвичайних ситуацій України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України: організація надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям Збройних Сил України в порядку взаємодії між воєнізованими формуваннями у підпорядкованих закладах охорони здоров'я та реабілітаційних закладах.

5. Органи місцевого самоврядування: організація надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям у підпорядкованих закладах охорони здоров'я.

Для вдосконалення правового регулювання повноважень органів влади щодо надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям пропонується:

1. Внести зміни до Порядку надання медичної допомоги у військово-медичних закладах шляхом спеціального регулювання порядку взаємодії між воєнізованими формуваннями у сфері реабілітаційної допомоги військовослужбовцям.

2. Розробити і затвердити спільний наказ МОЗ України та Міноборони щодо регулювання порядку надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть стосуватися вдосконалення правового регулювання повноважень органів влади і місцевого самоврядування у сфері надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданов С. Г. Державний механізм організації системи медичної реабілітації в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Випуск 16. С. 40–46. <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2020-16-7>.

2. Баско А. В., Собакарь А. О., Миронюк С. А. Методики реабілітації військовослужбовців, стан функціонування та розвитку реабілітаційних центрів як один із напрямів діяльності органів місцевого самоврядування. *Rehabilitation and recreation*. 2024. Т. 18. № 1. С. 78–93. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2024.18.9>.

3. Литвин Н. А., Кочугур І. В. Нормативно-правове регулювання медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців внаслідок воєнних конфліктів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 237–240. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/57>.

4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 30.08.2024).

5. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата звернення: 30.08.2024).

6. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 30.08.2024).

7. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text> (дата звернення: 30.08.2024).

8. Про затвердження Положення про організацію роботи санаторно-курортних закладів Збройних Сил України : наказ Міністерства оборони України від 23.02.2014 № 411. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0995-14#Text> (дата звернення: 30.08.2024).

9. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 967. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-п> (дата звернення: 30.08.2024).

10. Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських посад, посад фармацевтів, посад фахівців з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедичною освітою у закладах охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2002 № 385. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02п> (дата звернення: 30.08.2024).

11. Про затвердження Положення про Міністерство у справах ветеранів : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1175. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-п> (дата звернення: 30.08.2024).

12. Про затвердження Порядку надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями : постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.1999 № 1923. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1923-99-п> (дата звернення: 30.08.2024).

13. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п> (дата звернення: 30.08.2024).

14. Про затвердження Положення про Державну службу з надзвичайних ситуацій України : постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п> (дата звернення: 30.08.2024).

15. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15/find?text> (дата звернення: 30.08.2024).

16. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 20.05.1997 № 280/97-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-вр> (дата звернення: 30.08.2024).

17. Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України : наказ Міністерства оборони України від 14.08.2008 № 402. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-08#Text> (дата звернення: 30.08.2024).

18. Про затвердження Порядку направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон : постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 № 411. *Верховна Рада України. Законодавство України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2022-п> (дата звернення: 30.08.2024).

19. Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України, та Державної спеціальної служби транспорту, які брали участь в антитерористичній операції, здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службові (бойові) завдання в екстремальних умовах : наказ Міністерства оборони України від 09.12.2015 № 702. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16#top> (дата звернення: 30.08.2024).

20. Теремецький В. І., Батрин О. В., Івахненко О. А. Правові гарантії доступності медичної та реабілітаційної допомоги в період дії воєнного стану. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2024. Вип. 2 (15). С. 46–58. [https://doi.org/10.33244/2617-4154.2\(15\).2024.46-58](https://doi.org/10.33244/2617-4154.2(15).2024.46-58).

21. Трачук С. В., Хмара В. В., Підлетьчук Р. В., Сиротюк С. М. Проблеми реабілітації та відновлення військовослужбовців за особливих умов. *Науковий часопис Українського державного університету імені*

Михайла Драгоманова. 2024. № 4 (174). С. 163–168. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.4\(177\).34](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.4(177).34).

22. Якимець В. М., Печиборщ В. П., Вороненко В. В. та ін. Гарантована психологічна допомога та реабілітація військовослужбовців – складова національної безпеки. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я*. 2022. № 3 (93). С. 41–49. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2022.3.13435>.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024

Oleksandr A. IVAKHNENKO,

PhD in Law

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

Oleksandr V. NOVYKOV,

PhD in Law

(Help-Hilfe zur Selbsthilfe E.V., Kyiv, Ukraine)

LEGAL REGULATION OF THE POWERS OF AUTHORITIES AND LOCAL SELF-GOVERNMENT REGARDING PROVIDING REHABILITATION ASSISTANCE TO MILITARY PERSONNEL

The scientific article is devoted to the legal regulation of the powers of authorities and local self-government regarding providing rehabilitation assistance to military personnel. The interaction between paramilitary authorities in delivering rehabilitation services to military personnel is analyzed. The legislation consolidating the powers of ministries and services in the medical care field for military personnel is analyzed. It is concluded that the legal regulation of the provision of rehabilitation assistance to military personnel is the consolidation of legal norms in legislative and by-laws, which determine the authority of authorities to manage rehabilitation institutions and establish standards for the provision of rehabilitation services. It is indicated that the tasks of ensuring the implementation of state policy in rehabilitation are assigned to the Cabinet of Ministers of Ukraine. The Ministry of Health of Ukraine wields significant authority in regulating rehabilitation care. It encompasses the approval of legal standards, the implementation of care protocols, and support for sanctioned rehabilitation methods. The role of local self-government bodies in providing rehabilitation services to military personnel is determined.

It is emphasized that the Ministry of Defense of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the State Service for Emergency Situations of Ukraine, and other paramilitary authorities have under their command rehabilitation institutions that can provide rehabilitation services to military personnel. It is established that the order of interaction between paramilitary authorities in providing rehabilitation assistance to military personnel is fixed in by-laws. Proposals are made to improve the legal basis of interaction between the Ministry of Health of Ukraine and paramilitary authorities in providing rehabilitation

assistance to military personnel.

Key words: *rehabilitation assistance, military personnel, rehabilitation institution, authority, rehabilitation services, health care, physical rehabilitation, medical care for military personnel, power.*